

Äventyraren Pelle Persson

-från nybyggare i Kanada till
fotograf i Arvidsjaur

Pelle Persson var en flitig fotograf i Arvidsjaur med omnejd, på 1920-talet. Han bilder är frekvent representerade i kommunens historiska fotoarkiv. Här följer en berättelse om hans liv och leverne, från Sverige till Kanada och tillbaka...

Pelle Persson, Moskosel, 1887–1980, berättar:

”Det var en orolig tid i Sverige. Det var under storstrejken 1909, och man visste inte vad som skulle hända. Vi låg fullt utrustade ifall det skulle behövas. Efter ett möte reste jag hem och for sedan upp till Malmberget där jag fick arbete i gruvan”.

Pelle under sin tid i Malmberget.

”Den tiden var det mycket folk som reste till Kanada och Brasilien. Man fick fri resa till Brasilien, så det var många som reste dit. De hade först auktioner på sina ägodelar och gav sig sedan i väg, både hela familjer och ensamma personer.

1909 fullgjorde jag min värnplikt i Östersund. Jag skulle ha gjort ett möte till i det militära, men det hade jag struntat i. Då kom polisen och hämtade mig. Jag fick åka ner till Boden och

sitta häktat där. Men det var så pass långt lidet på tiden att tjänstgöringen snart var slut, så de släppte mig efter åtta dagar.

När jag kom tillbaka till Malmberget bestämde jag mig: I det här landet vill jag inte vara längre. Jag beslöt mig för att emigrera till Kanada. Det var så pass vanligt att bara från Moskosel, med omnejd, var det inte mindre än 42 personer som lämnade trakten mellan 1908–1910.

Jag reste alltså, och det var ingen svårighet att ta sig över Atlanten på den tiden. Man behövde varken pass eller mycket pengar. Året var då 1909”.

1909. Avresande till från Trondheim till Kanada. (Per Laurentzius) Pelle Persson f. 29/9 1887 i Anundsjö församling, Västernorrlands län. Pelle reste efterorstrejken 1909, som ung till USA där han bodde och verkade i ett tiotal år. Alldeles i början av 1920-talet kom han tillbaka till Sverige.

”Jag åkte skidor till Arvidsjaur och tog sedan postskjuts till Långträsk. Därifrån tog jag tåget till Trondheim. Väl framme i Trondheim var man utlänning, men blev inte stoppad utan fick resa vidare som man ville. Köpte biljett till och reste över havet.

Det tog lång tid till Kanada. Jag hade ont om pengar och man måste ha minst 20 dollar kvar när man anlände, för att få komma in i landet. Det var precis att det räckte för mig...

Resan var mycket stormig. Först gick den till Liverpool och därefter till Halifax. Den sista etappen tog över tio dygn.

När jag steg i land använde jag nästan alla slantarna till att köpa biljett till Winnipeg, som ligger mitt i Kanada. Jag minns såväl att när jag kom fram hade jag bara ett tre dollar kvar.

Jag såg en restaurang där det på svenska stod ”Rum för resande”. Där hyrde jag ett rum som var miserabelt. Det fanns inget lås, så jag drog sängen mot dörren och lyckades somna”.

Traktorskjuts in i "staden".

"Dagen efter gick jag ut på stan och hade kunnat få arbete direkt. Men då mötte jag två värnpliktiga från samma regemente som mig i Östersund. De lånade mig pengar och skulle åt samma håll som jag tänkt mig, dit många från Moskosel rest något år tidigare".

Pelles (mitten) första hus i Kanada.

"Det första jag gjorde när jag kom fram var att köpa ett så kallat farmarland. Det kostade 10 dollar, och jag lånade pengar till det av en norrman.

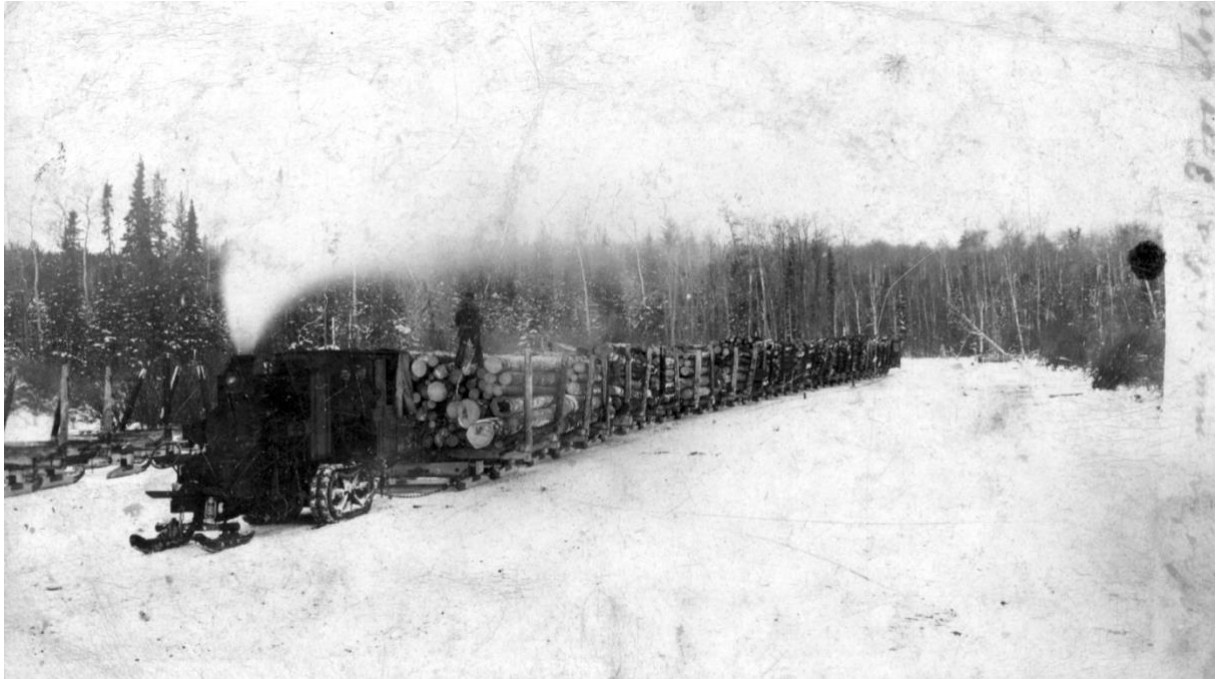
Väl framme fick jag arbete i timmerskogen. Arbetet där var helt annorlunda jämfört med hemma. Man var uppdelad i arbetslag och hade stora koklag med mycket och riklig mat".

"Minns en man från Tjappsåive som sa:

-Jag trodde aldrig att jag skulle komma till ett land där jag fick äta så mycket fläsk jag ville!

Arbetstempot i skogen var ett helt annat. Varje arbetslag hade sin uppgift: Några fällde den stora granskogen, andra kvistade, sedan kom lag som mätte upp och därefter kapade. Till sist kom hästar som drog ihop timret i stora högar. Allt lastades och kördes på isvägar till älvar och sjöar för flottning".

”Maten var billig, men inkomsterna var inte så stora. Första tiden i skogen hade vi fri mat och bostad. Jag fick över omkring 30–35 dollar/månaden. Arbetade där hela vintern. Jag skulle bli kvar i Kanada i 10 år”.

”På våren minns jag särskilt att det blev en stor brand. Det var mycket torrt och elden spred sig snabbt. Den kom svepande över oss, så vi tvingades springa och rädda vårasaker ur baracken. Det fanns en sjö nedanför dit vi tog oss och där vi kände oss säkra. När elden begränsats slutade jag med skogsarbetet och drog hem till mitt farmarland”.

”De flesta av oss i Canada slog sig ner i ett område som de kallade för Canwood. Vi var ett helt sällskap från Moskosel som slog oss ner där; bland annat Engelbert Lidström, Ludvig Lindberg, August Olofsson, Valfrid Åman och Albert Holmberg. Alla kände varandra väl. Bara någon mil bort låg indianernas reservat, och vi såg dem ofta när de var ute för att jaga och fiska. Det var i huvudsak deras levebröd”.

Pelle med jacka av rådjursskinn, som han skjutit själv. En indianska, från reservatet i närheten, sydde jackan.

Canwood, Kanada. Vägar och mark röjdes och plöjdes från grunden i detta nybyggarland.

Där var absolut bara nybyggarland när vi började, ont om skog och stenig mark. Men efter att vi röjt upp för att kunna ploga, visade det sig vara en otrolig jordmån av svartmylla. Det gav goda skördar av vete och havre, utan att behöva gödsla. Oxar används oftast som dragare. De var rätt lata av sig kan jag lova. VILLEBRÅD som harar, hjortar och älgar fanns det gott om, så vi behövde aldrig lida brist på kött. Det var dock långt att åka om man ville fiska.

Pelle till vänster på harven.

Pelle Persson, manen till höger med kvasten.

Pelle Persson (mitten) vid sitt första hus i Canwood.

Men livet som farmare krävde hårt arbete. För att behålla landet var man tvungen att bo där minst sex månader om året i tre års tid, odla upp marken och bygga hus. Vi började med att timra små stugor och röja lövskogen. Jag köpte en vildhäst på prärien som jag tämjde, han blev den snällaste häst man kan tänka sig.

Under första världskriget 1914 blev jag kallad till kommissionen för att rycka in som soldat. Men då jag drev jordbruk tyckte de att jag gjorde mera nytta som matproducent. Jag fick frisedel som jag fortfarande har kvar.

MSA. 97

MILITARY SERVICE ACT, 1917

CERTIFICATE OF PROTECTION

This is to certify that on November 11th, 1918, the authorized holder of this certificate whose name, address and signature appear hereon, was in good standing under the Military Service Act, 1917, on the records of the undernoted Registrar. This certificate when properly completed will be accepted as evidence of good standing in lieu of all certificates of exemption previously issued to him. It may be revoked at any time by proper authority.

REGINA

Registrar M.S.A. *Perry Lawrence Pearson* at

Authorized holder **Pearson, Perry. Lawrence** Serial Number **LC 436143**

Address **Canwood,**

Sask.

Certificate No. **97453**

The authorized holder must sign here in ink and must carry this certificate at all times and produce it on request:
Sign here: *Perry Lawrence Pearson*

Under första världskriget 1914–1918 var det nära att jag blev inkallad till militärtjänst. Jag stod inför kommissionen, men tack vare att jag drev jordbruk ansåg de att jag behövdes bättre för matproduktionen. Jag fick en frisedel som jag har kvar än idag.

Vid nyåret 1919 återvände jag äntligen till Sverige. Klev av tåget i Korsträsk och tog mig till slut till Moskosel. Där arbetade jag först med nödhjälsarbete vid Malmesjaurdammen och senare som träarbetare och tummare åt bolaget Sandö.

Som träarbetare hade jag en förtjänst på 1,75 kr per timme.

Innan jag reste hem från Canada köpte jag en kamera. Jag åkte sedan omkring och fotograferade. Jag hade fotoateljé i Arvidsjaur under åren 1920–1922 och även i Älvsbyn 1923–1925.

Bondstaden, kyrkstuga nr 20. Ägare Ferdinand Grahn. Innehöll fotoateljé och fem kammare, 1941. Trappgången ledde upp till fotoateljén, som vid början av 1900-talet innehades av den i bygden kände fotografen P A Lundberg, Glommersträsk. Från 1920 och några år framöver innehade den inte mindre kände fotografen Pelle Persson, Moskosel, samma fotoateljé. Den stora trappan användes för fotografering av bröllopspar. Ett hundratal fotografier (i Arvidsjaur's fotoarkiv) med motiv från själva Arvidsjaur och från socknen, tagna i början av 1920-talet, kommer från Pelles tidiga verksamhet som fotograf. Där ingår även många porträtt.

Mitt liv föll på plats när jag träffade Clara Nordmark. Hon jobbade som barnmorska i Moskosel, och tjänade 3 kr om dagen då hon började 1924.

(Bilden tv.) Paret förlovade sig midsommar 1925 i Högbacken som var Claras föräldrahem. Påföljande år gifte paret sig i Arvidsjaurs kyrka.

Vi flyttade sedan in i en liten stuga på Barkenjunne i Moskosel för att påbörja vårt gemensamma liv. Så småningom köpte vi en tomt (Moskosel 1:20) av Jonas Ögren, Moskosel, där vi sedan byggde en egen fastighet som stod inflyttningsklar 1929.

Den tiden arbetade jag mest som byggnadsarbetare, med egen rörelse, och blev engagerad som förtroendeman i Arvidsjaurs kommun. Den tiden var betalningen urusel då det betraktades mest som förtroendeuppdrag. Det blev nära 30 år i kommunalfullmäktige, 24 år som nämndeman, samt uppdrag i en massa andra nämnder.

Det var en tid i början av 40-talet då en del folk skrek att "Finlands sak är vår". Jag och en kamrat till mig vittnade i ett mål. Åklagaren försökte få det till att vi vittnade falskt. Vi blev åtalade för mened. Målet tog upp vid häradsrätten i Arvidsjaur/Arjeplog och vi blev frikända. Åklagaren nöjde sig inte med det utan överklagade till hovrätten i Umeå. Men även där blev vi frikända och åklagaren fick dessutom åläggande att inte föra målet vidare.

IÖGT har jag tillhört sedan 1903 och idrottsrörelsen har haft mitt stora intresse. Jag var hedersledamot i bägge. Även Konsum har jag arbetat för och var ledamot i förvaltningsrådet i många år.

Så slutade hans egen berättelse om sitt och Claras liv.

1978. På äldre dar...

Pelle och Clara Persson tittar på gamla foton tillsammans med barnbarnet Anna-Karin.

Pelle var mycket aktiv i arbetarrörelsen och hade många befattningar i kommunens styrelse. Han var nämndeman, verkade i

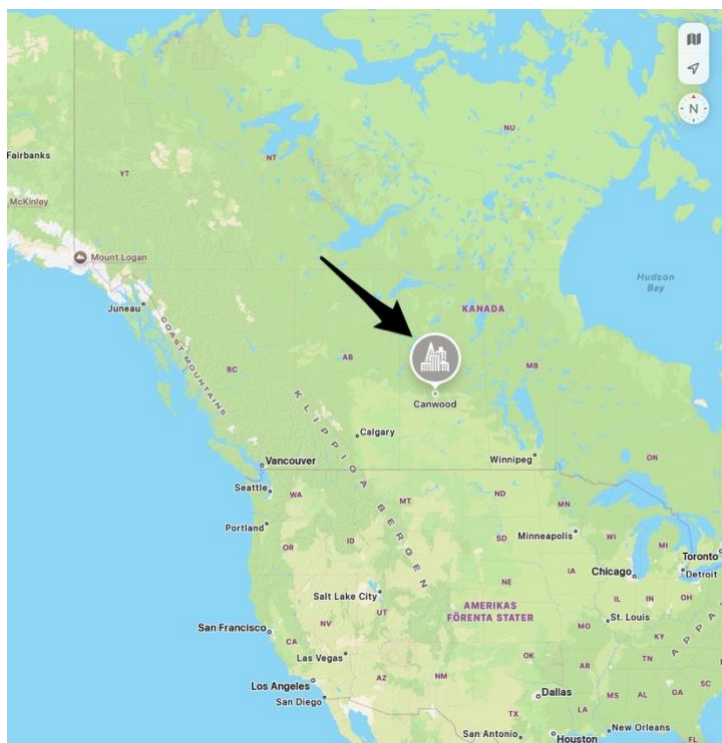
kommunalfullmäktige, hälsovårds- och valnämnd samt som ledamot i Moskosels Hushållsförening.

År 1973 fick Pelle Persson Arvidsjaurs kommuns kulturpris 'Ringelräven' för sin insats som folklivsfotograf med följande motivering: *"...för hans insatser som dokumentärfotograf."*

Paret Persson bodde i Moskosel fram till 1975 då de flyttade till Älvsbyn. Pelle Persson verkade även i Älvsbyn som fotograf.

Clara och Pelle fick två barn: Per-Olof och Anna-Lisa.

7 april 1980 avled Pelle Persson. Men hans bilder lever vidare i Arvidsjaurs kommuns historiska fotoarkiv.

Specifika detaljer om Canwood

- Provins: Saskatchewan.
- Område: North-central Saskatchewan, väster om Prince Albert.
- Kännetecken: Byn är känd för sin natur, med närhet till fiske, jakt och camping.
- Namnhistoria: Forgaard (1911), McQwan (1912), Canwood (1913).
- Ursprung: Namnet speglar områdets tidiga industri (Canadian Woods).

Specifika detaljer om Canwood

- Provins: Saskatchewan.
- Område: North-central Saskatchewan, väster om Prince Albert.

- Kännetecken: Byn är känd för sin natur, med närhet till fiske, jakt och camping.
- Namnhistoria: Forgaard (1911), McQwan (1912), Canwood (1913).
- Ursprung: Namnet speglar områdets tidiga industri (Canadian Woods).

Canwood i modern tid. Ca 350 invånare. (Källa: Wikipedia.) Pelle Persson var en av nybyggarna som bidrog till bys tillkomst.

Pelles hustru Clara - en av dåtidens sexualupplysare

Barnmorskan Clara Nordmark, föddes i Högbacken, Piteå landsförsamling 17/7 1897.

Hon kom till Moskosel 1924 som distriktsbarnmorska. Där träffade hon sin blivande man, fotografen Pelle Persson, som då återvänt från Kanada.

Clara var en av dåtidens sexualupplysare. Många kvinnor födde barn på barn och det tärde på kvinnokroppen. När Clara hjälpte till vid förlossningar, passade hon på att informera kvinnorna om preventivmedel.

Clara besökte även männen i skogskojorna för att ge information om bland annat

kondomer och om vikten av att vara rädda om kvinnornas hälsa. Detta ansågs mycket kontroversiellt.

Rikskända Elise Ottesen Jensen, 1886–1973, besökte Arvidsjaur och höll föreläsningar om barnafödande, preventivmedel med mera. Många kvinnor kom för att lyssna på henne. Hon talade även inför en skolklass vilket dokumenterats som film av läraren G Martin Eriksson.

I sina memoarer "Livet" hyllar Ottesen Jensen Clara Persson för hennes insatser att hjälpa kvinnor. Hon skrev: "Clara visste hur stor okunnigheten var, hur mycket onödigt lidande som fanns och att hon kände sitt ansvar".

I boken skriver hon vidare att Clara ordnade turnéer och mottagningar, överallt med fulla hus av patienter:

"Modigt gjort i hennes ställning, men väldigt nödvändigt, konstaterade Ottesen Jensen i sina memoarer.

Efter 25 års arbete fick Clara Persson medalj i humanitetens tjänst. Hon hade kvar sin tjänst som barnmorska fram till 1964.

(Källa: Ur skriften Kvinnliga profiler vi minns och hört talas om i Arvidsjaur kommun, 2009.)

//Sammanställt av Kent Norberg.